

חבל נחלתו

לכאן. כלל זה נאמר במקום שאי אפשר לקיים ביום הקבוע, וצריך לאחר משהוא מחמת פורענות, אבל לא כהכרעה לספיקא דיומא.

וע"כ כאן ראוי להתענות ביום הראשון, וכן לעלות לקבר ביום הראשון. וכ"כ בגשר החיים [שם], ובצורר החיים [לגר"מ אליהו, סעי' 161]. ובפני ברוך [סי' ל"ט סל"ט] הביא שתי דעות. האחת שעדיף ביום הראשון כפי שכתבנו. והשניה עפ"י שו"ת "דודאי השדה" [סי' צ"ט] ומשום שעדיף לנפטר שיאמרו קדיש לאחר שעלה במדרגה, ומשם האג"מ [יו"ד ח"ג סי' קנ"ט] משום שביום הראשון היה חי כמעט בכולו. וכאמור, האחרונים כתבו שבשאר המנהגים ינהג בשני הימים. כן הביא בגשר החיים מתשו' החת"ס [או"ח סי' קס"א] שיש שנהגו כלל לא להתענות במקרי ספק.

וע"ע בשיורי ברכה [סי' שע"ו אות ו'] ובס' לשון חכמים [ח"א סי' ט"ז].

כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו, והניח להם הכל. כך המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל שמסגלים עוונות כל השנה. ער"ה הגדולים מתעניין ומוותר להם שליש עוונותיהם, בי' ימים בינונים מתעניין ומוותר להם ב' שלישים, בי"ה הכל מתעניין ומוותר להם הכל. במוצאי י"ה עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עוונות לכך קורא י"ט ראשון ראשון לחשבון עוונות". ואף לטעם השני שהזכיר בספר חסידים ולטעם הראשון של הלקט יושר שאף הבן נידון בו או נפקד על עוונות, נראה שהקדמת התענית עדיפה, ומאותו טעם של הקדמת תרופה למכה. וכ"נ ממנהג סדרי התפילה והתענית בערב ר"ח שנועדו לתשובה על העבר ולהכנה לחודש חדש. לעומת זאת לטעם של צער המאורע נראה שאין נ"מ בין תענית ביום הראשון או ביום השני.

ובתחילה, היה נראה לי שעדיף לאחור משום: "אקדומי פורענות לא מקדמי" [מגילה ה' ע"א]. אולם נראה שאין כלל זה קשור

סימן נח

כניסת נשים לבית קברות

של אבנר. ופרש רש"י: "ר' יהודה אומר לעולם — לפני המטה יוצאות, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו של אבנר, ואי סלקא דעתך נשים אחר המטה, אורחיה דדוד להלך עם הנשים?". המחלוקת אינה אם נשים יוצאות, אלא היכן הן יוצאות בהוצאת המת, לפני המטה או לאחריה.

ובתוספות [שם ד"ה נשים] כתבו לגבי יציאתן לפני המטה: "דכיון דשנת צער הוא ליכא למיחש להרהור. ובירושלמי [סנהדרין פ"ב ה"ד] פליגי, איכא למאן דאמר לפני

שאלה

האם מן הראוי שנשים תצאנה לבית קברות להלויות או לאזכרות?

תשובה

א. בתלמוד בבלי [סנהדרין כ' ע"א]: הובאה ברייתא מתוספתא [פסחים פ"ג ה"א]: "תנו רבנן: מקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה — יוצאות, לפני המיטה — יוצאות. רבי יהודה אומר: לעולם נשים לפני המיטה יוצאות, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו

חבל נחלתו

ועפ"ז פסק בשו"ע ניו"ד סי' שנ"ט סעי' א' ויב'[: "מקום שנהגו לצאת נשים לפני המטה, יוצאות. מקום שנהגו לצאת לאחור המטה, יוצאות. ועכשיו נהגו שאין יוצאות אלא לאחור המטה, ואין לשנות. יש למנוע מלצאת נשים לבית הקברות אחר המטה".

ולכאורה פסיקותיו בשתי ההלכות סותרות זל"ז. והסבירו הש"ך: "כלומר שיצאו אחר המטה וכדלעיל סעיף א'. אבל יש למנוע שלא יצאו לבית הקברות אחר המטה שאם עושים כן גורמים רעה לעולם ח"ו". היינו נהגו לפי סעיף א' שיוצאות בהלויה אחר המטה. ולפי סעיף ב' אינן הולכות לבית הקברות.

אמנם בבית הלל הבין שעפ"י הל' ב' (והזוהר) אין לנשים לצאת כלל לבית הקברות. ועפ"י הבנתו נהגו בחלק מהמקומות שנשים אינן יוצאות כלל לבית הקברות.

ד. כן כתב בשו"ת דברי חכמים נחלק יו"ד סימן ל"ז כתב: "אמנם מה ששואל מאיזה סמך יש לאשכנזים וגם ספרדים שמרשים לנשים להכנס לביה"ק אחרי המטה וכו'. את זה מצאתי בלקט הקמח שהביא בשם בית יעקב וז": שמתלמודא דידן מוכח שאין למנוע את הנשים לילך לבית הקברות כשמלוין את המת, ושרש דבר זה (ר"ל המניעה) מהרשב"י פ' ויקהל ע"ש. וכן העלה דין זה בבית לחם יהודה. (עיין יו"ד אשלי רברבי דפוס פאר התורה ירושלים תשי"ח).

מכל אילין נראה, או שהמצב כמו שאחז"ל בגמ' פסחים (נ"י ע"א) ששה דברים עשו אנשי יריחו על שלשה מיחו בידם ועל שלשה לא מיחו בידם. גם בכאן יכולים לומר מי שבידו למחות והדברים יתקבלו תבוא עליו ברכה,

המטה לפי שגרמו מיתה לעולם, ואית דנהגו לאחור המטה ואנשים לפני המטה, לפי שגנאי לבנות ישראל שיסתכלו בהן אנשים". ונראה שהירושלמי והבבלי מסכימים שישנן שני צדדים למיקומן של נשים. מחד ראשונות כיון שהן גרמו למיתה בעולם, ובמקום צער ועצב אין חוששים להרהורי עבירה, או אחרי המטה ומחמת צניעות.

ב. וכ"כ הראשונים. בתורת האדם נשער הסוף — ענין ההוצאה ד"ה בפרק כהן: "בפרק כהן גדול (סנהדרין כ' א') ת"ד מקום שנהגו נשים לצאת אחר המטה יוצאות, לפני המטה יוצאות, ר' יהודה אומר לעולם נשים לפני המטה הן יוצאות, שכן מצינו בדוד מלך ישראל שיצא אחר מטתו של אבנר שנאמר והמלך דוד הולך אחרי המטה, אמרו לו לא היה אלא לפייס את העם ונתפייסו שהרי יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים יוצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים שנאמר וידעו כל ישראל ביום ההוא כי לא היתה מאת המלך להמית את אבנר. ובירושלמי מאן דמר נשים מהלכות תחלה ואנשים אחריהם שהן גרמו מיתה לעולם, מאן דמר האנשים מהלכים תחלה והנשים מפני כבודן של בנות ישראל שלא יהו מביטין בהן אנשים".

והרמב"ם נהלכות אבל פ"ב הי"א: "ומקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפני המטה, לאחור המטה יוצאות לאחור המטה". וכ"פ הטור ניו"ד סי' שנ"ט.

ג. הבית יוסף ניו"ד סי' שנ"ט אות ב' הוסיף וכתב: "ובספר הזוהר פרשת ויקהל (קצ"ו ע"א) כתוב שיש למנוע לנשים מלצאת לבית הקברות מפני שאם יוצאות גורמות רעה לעולם וכן ראוי למנוע".

חבל נחלתו

גרמייהו. דהא בשעתא דמיתא אפקי ליה מביתיה לבי קברי מלאך המות אשתכח ביני נשי, אמאי ביני נשי דהכי (רכז א) הוא אורחוי מיומא דפתי לחוה ובגינה גרים מותא לכל עלמא, ועל דא קטיל בר נש. וגוברי אשתכחו עם מיתא עאל ביני נשי בארחא ואית ליה רשו למקטל בני נשא ואסתכל באנפייהו בארחא דאתחזיאו קמיה משעתא דמפקי ליה מביתיה לבי קברי עד דאהדרו לביתיהו ובגיניהון גרים מותא לכמה גוברין בעלמא עד לא מטא זמנייהו, ועל דא כתיב (משלי יג) ויש נספה בלא משפט בגין דסליק ואסטין ואדכר חובי דבר נש קמיה קודשא בריך הוא ואתדן על אינון חובין ואסתלק עד לא מטא זמניה, מאי תקנתיה בשעתא דנטלי מיתא לבי קברי יהדר בר נש אנפוי וישבוך לנשי בתר כתפוי, ואי אינון מקדמי יהך לאחורא בגין דלא יתחזי עמהון אנפין באנפין, ולבתר דמהדרי מבי קברי לא יהדר בההוא ארחא דנשי קיימן ולא יסתכל בהו כלל אלא יסטי בארחא אחרא, ובגין דבני נשא לא ידעי ולא מסתכלן דא, רובא דעלמא אתדנו בדינא ואסתלקו עד לא מטא זמנייהו.

ו. עפ"י הדברים מתבארים המנהגים השונים בהשתתפות נשים בהלויה.

כתב בארץ חיים (סתהון) [סי' שני"ט]: "במעבר יבוקן נמאמר שפתי רננות פרק עשירין כתב דהחומרא היא שלא ילכו לביה"ק עם האנשים וכ"ש בחזרתן, וכתב שם שנתפשט המנהג בכל ארץ הצבי ובבל וכ' שבתחילה הולכים הנשים ושם עומדים שמים ממונים להפריש הנשים שלא יתחילו לצאת עד אחר שעברו כל האנשים, ואחר הקבורה מתעכבים שם הנשים כמו רבע שעה עד שיצאו כל

ואם לא ישמענו, אפשר לומר שיש להם על מה שיסמוכו, והנזכר להם לישראל וכ'.

יצאה מכלל זה יהדות תימן שאין הנשים יוצאות מפתח הבית ללוות ומכ"ש שאין הולכות לבית הקברות. תהא מנוחתם כבוד רבני וחכמי תימן שגדרו ועשו סייגים לבלי בא לידי מכשול מכל הבחינות, ועד כמה היתה יהדות תימן נשמעת למנהיגיה הרוחניים. זה מה שמצאתי באמתחות חז"ל ומה שנלע"ד. וה' יצילנו משגאות ויראנו מת"ן. הדב"ש בכבוד רב וביקרא דאורייתא שלום י' הלוי". ה. ונראה שיש להוסיף מקור נוסף מהגמ' בברכות נ"א ע"א: "אמר רבי יהושע בן לוי, שלשה דברים סח לי מלאך המות: ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת, מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל. ואי פגע מאי תקנתיה? — לינשוף מדוכתיה ארבע אמות, אי איכא נהרא — ליעבריה, ואי איכא דרכא אחרינא — ליזיל בה, ואי איכא גודא ליקו אחורא, ואי לא — ליהדר אפיה ולימא (זכריה ג') ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה".

היינו לפי הבבלי בברכות עיקר הסכנה הוא בפגישה עם הנשים בשעה שחוזרות מהלויה. וע"כ כל העצות להנצל מפגיעתו של מה"מ.

ומהזוהר [ויקהל דף קצ"ו עמוד א'] עולה שהקפידא היא על הפגישה בנשים היוצאות אחר המטה לבית הקברות. ולא הפגישה עם הנשים השבות מבית הקברות כמובא שם:

"אר"ש האלהים רובא דעלמא לא מיתו עד לא מטא זמנייהו, בר דלא ידעי לאסתמרא

חבל נחלתו

ולא אחר המטה, ואפילו הנשים הנמצאות בשוק או חוץ לחצירים בעת שנושאים המטה הן נכנסות למקום נסתר". היינו בצפת נהגו כדברי הבית הלל ועדת תימן שנשים כלל אינן משתתפות בהלויות לא בהליכה ולא בחזירה.

ז. האחרונים [הגר"מ אליהו — צרור החיים סי' 38, ילקוט יוסף — אבלות — סי' ו' סי"ז] (ועי"ש שדוקא בראיתן ולא בליבונן) הוסיפו עפ"י חכ' הנסתר שנשים בנידותן ובעיבורן ראוי שלא יכנסו כלל לבית קברות.

האנשים, ושם מקוננות על הנפטר, ויש מקומות שאינן יוצאות אחר המטה כלל עכ"ל".

היינו המעבר יבוק מלמד שלא נהגו בא"י ובבל כשו"ע, ומשמע שרצו לעשות גם כזוהר וגם כגמ' בברכות. ולכן, נהגו שנשים יוצאות לפני ההלויה לבית הקברות ואינן מלוות את המת. ובביה"ק לאחר ההלויה יוצאות לאחר הגברים.

עוד מוסיף בארץ חיים: "והרב ויקרא אברהם [דף קכ"ו ע"ג] כתב דבעיה"ק צפת ת"ו אין יוצאות הנשים כלל לא לפני המטה

סימן נט

תפיסת שכיר להתחייבויות שלא בוצעו

שאלה

אחראי להסעת העובדים למקום התצוגה, וממנו לביתם – התרשל – אין זה מתפקידו של השכיר לעונשו או לקנסו ממנו. לא אותו ולא את המערכת. זהו תפקידו של מקום העבודה עפ"י חוזה העבודה עם עובדיו.

כיון שהחזרת השכיר לביתו היא במקרה זה חלק מהתחייבויות מקום העבודה כלפי השכיר. עולה השאלה מה הן זכויותיו במידה ומקום העבודה לא השלים את התחייבותו כלפיו.

וצריך לבדוק שני תחומים: א. האם הוא יכול לטעון לנזק וע"כ לעשות דין לעצמו במקום הפסד. ב. אלו פעולות הוא מותר לעשות ע"מ להשלים את ההתחייבות של מקום העבודה כלפיו.

א. טענת נזק

בדרך כלל אין אדם יכול לתבוע זמן שהפסיד ואפילו רווחים שהפסיד כתוצאה

רכג

שכיר ייצג את מקום עבודתו בתצוגת חוץ במרחק כשעתיים נסיעה מביתו. אל מקום התצוגה היתה לו הסעה מטעם מקום העבודה. עם סיום עבודתו במקום התצוגה, לא סודרה לו הסעה חזרה אל ביתו, וזאת על אף שהוא ניסה כמה פעמים לברר את דרך חזרתו. לאחר בירור בשירותי הנסיעה הציבוריים (אגד, מוניות) נודע לו שהנסיעה הבאה שהוא יכול להשתלב בה תצא בעוד כשעתיים.

השכיר שכר מונית מיוחדת שתביאהו עד ביתו, בהנחה שעל מקום העבודה לשלם את מחיר הנסיעה.

האם פעל כראוי, והאם על מקום העבודה לשלם את הנסיעה או חלקה?

תשובה

נראה פשוט שהטלת קנס או ענישה אינה מוטלת עליו. אף אם עובד כלשהו, שהיה